

УДК 811.13'42

[https://doi.org/10.18524/2307-4604.2021.2\(47\).245923](https://doi.org/10.18524/2307-4604.2021.2(47).245923)

ЗАСОБИ ВИРАЖЕННЯ КАТЕГОРІЇ ВІРОГІДНОСТІ В СУЧАСНИХ ІСПАНСЬКІЙ ТА ІТАЛІЙСЬКІЙ МОВАХ

Гринько Л.В.

кандидат філологічних наук, доцент,
Одеський національний університет імені І.І. Мечникова
ORCID 0000-0002-4264-8046

Нігрєєва О.О.

кандидат юридичних наук, доцент,
Одеський національний університет імені І.І. Мечникова
ORCID 0000-0002-4719-6050

Шуппе Л.В.

кандидат педагогічних наук, доцент,
Одеський національний університет імені І.І. Мечникова
ORCID 0000-0002-0694-2563

*Стаття присвячена дослідженню функціонування мовних засобів, що у первинній чи у вторинній функції здатні виражати модальність вірогідності в сучасних іспанській та італійській мовах. Категорія вірогідності розглядається нами як різновид модальності з точки зору логічної (епістемічної) модальності, функціональної граматики, а також з позицій теорії мовної комунікації. Вірогідність як різновид модальності – це один з найпоширеніших видів модальності з великою градацією семантичних значень – від повного незнання до повної впевненості. Коло мовних засобів, які можуть виражати цей різновид суб'єктивної модальності в іспанській та італійській мовах здається неосяжним. Мова йде про функціонально-семантичну категорію, що об'єднує різнорівневі мовні засоби: модальні прислівники, модальні дієслова, сталі синтаксичні конструкції, видо-часові форми таких способів як *indicativo*, *subjuntivo*, *condicional* в іспанській мові та *indicativo*, *congiuntivo*, *condizionale* в італійській мові, по дві форми майбутнього часу в кожній із мов, що здатні розвивати це модальне значення при переключенні темпоральної семи. Всі вони можуть взаємодіяти між собою, посилюючи досліджуване модальне значення. За допомогою взаємодії цих засобів можна виразити різну градацію та відтінки модального значення вірогідності. Завдяки функціонально-семантичному підходу до вивчення цієї категорії на матеріалі різних мов, були створені функціонально-семантичні поля з ядерною та периферійними зонами. Структурування цих полів стало можливим завдяки виокремленню первинної та вторинних сем модальності вірогідності у досліджуваних одиниць. Здається, що все вже сказано про цю категорію, але новий виток інтересу до логічної модальності, пристосування концепції можливих світів до категорії вірогідності, знов поставили питання про її наповнення та визвали необхідність відстоювати той факт, що лінгвістична модальність, хоча і базується на логічній модальності, не ототожнюється з нею.*

Ключові слова: модальність вірогідності, епістемічна модальність, семний (компонентний) аналіз, первинна та вторинна функція, функціональна єдність мовних одиниць.

MEANS OF EXPRESSION OF THE CATEGORY OF PROBABILITY IN MODERN SPANISH AND ITALIAN LANGUAGES

Grynko L.

candidate of philological sciences, associate professor,
Odesa I.I. Mechnikov national university

Nihreieva O.

candidate of law sciences, associate professor,
Odesa I.I. Mechnikov national university

Shuppe L.

candidate of pedagogical sciences, associate professor,
Odesa I.I. Mechnikov national university

The article is dedicated to the study of the functioning of language means, which in the primary or secondary function are able to express the modality of probability in modern Spanish and Italian languages. We consider the category of probability as a kind of modal category both in terms of logical (epistemic) modality, functional grammar, and from the standpoint of the theory of linguistic communication. Probability as a kind of modality is one of the most common types of modality with a large gradation of semantic meanings - from complete ignorance to complete confidence. The range of language tools that can express this kind of subjective modality in Spanish and Italian seems vast. It is a functional-semantic category that combines different levels of language: modal adverbs, modal verbs, fixed syntactic constructions, forms of such moods as indicativo, subjuntivo, condicional in Spanish and indicativo, congiuntivo, condizionale in Italian, two forms of the future tense in both languages that are able to develop this modal meaning. All of them can interact with each other, reinforcing the studied modal significance. And so it is possible to express various gradation of probability. Due to the functional-semantic approach to the study of this category on the material of different languages, functional-semantic fields with central and peripheral zones were created. The structuring of these fields became possible due to the separation of primary and secondary probability modalities in the studied units. It seems that everything has already been said about this category, but a new round of interest in logical modality, adapting the concept of possible worlds to the category of probability, again raised the question of its content and caused the need to defend the fact that linguistic modality, although based on logical modality, does not identify with it.

Key words: probability modality, epistemic modality, seed (component) analysis, primary and secondary functions, functional unity of language units.

Вступ. У філологічних дослідженнях як іспанської, так і італійської мов питання, пов'язані з категорією модальності, займають провідні місця і, на перший погляд, здається, що все, що мало бути сказано про цю категорію, вже сказано. Тим не менш, інтерес до цієї базової категорії не вщухає, а мода на її дослідження повертається. Змінюються підходи та методологічні принципи аналізу категорії модальності і як наслідок розуміння її сутності.

Мета дослідження полягає у виявленні особливостей функціонування засобів вираження категорії вірогідності в іспанській та італійській мовах та виокремлення в них спільних і розбіжних моментів для визначення універсального характеру цього різновиду модальності. Для досягнення цієї мети необхідно виконати наступні **завдання**: визначити поняття вірогідності як складового елементу модальності; описати специфіку сприйняття категорії вірогідності та визначити коло засобів її вираження в іспанській та італійській мовах; у контексті співставлення розглянути особливості лексичних та лексико-граматичних засобів вираження категорії вірогідності в іспанській та італійській мовах; дослідити граматичні (морфологічні) засоби вираження категорії вірогідності в іспанській та італійській мовах, приділивши окрему увагу розбіжностям у застосуванні видо-часових форм дієслів різних способів цих мов.

Методи дослідження. Якщо с початку минулого сторіччя модальна логіка була стержневим компонентом розуміння цієї категорії, а в останні 50 років домінував функціонально-семантичний підхід до її вивчення, то основною тенденцією останнього часу можна вважати комплексний підхід, який, не виключаючи модальну логіку та функціональну семантику, включає і теорію комунікації та концепцію можливих світів. Остання настільки опанувала провідні позиції в лінгвістиці, що здається неможливим обійтись без неї при дослідженні сучасних концепцій модального значення вірогідності (Мельникова, 2015: 108). Основний принципом цього дослідження залишається функціональний аналіз, що базується на контекстологічному аналізі. Основний метод – це семний (компонентний) аналіз, який ми використовуємо відносно семантичної структури мовних одиниць, що належать до різних рівнів мови: лексичних одиниць (модальні слова), граматичних форм (дієслівні форми та конструкції з ними), а також цілих речень. Процедурі підтвердження правильності виокремлення семи “вірогідність” у засобів вираження категорії модальності вірогідності в сучасних іспанській та італійській мовах допомагають прийоми структурного аналізу, а саме заміщення компонентів висловлювання, операції згортання та розгортання структури, трансформаційні прийоми перефразування в разі наявності синтаксично різнооформлених структур, а також спосіб розгорнутої експлікації змісту висловлювання.

Результати та обговорення. У вітчизняній та зарубіжній лінгвістичній літературі останнього часу не можна не відмітити тенденцію до повернення до логічних критеріїв при розгляді лінгвістичної категорії модальності в цілому та її різновиду – модальності вірогідності, яку ототожнюють з епістемічною логічною модальністю. При всій повазі до логічних досліджень, авторки даної статті не ототожнюють логіку з лінгвістикою. Особливо, коли мова йде про таку суб’єктивну у своїй суті, пов’язану з творцем мови, категорію як модальність. Навіть об’єктивна модальність не існує без суб’єктивної позиції мовця. Це він може подати якийсь факт дійсності як реальний, або вірогідний. На наш погляд, неможливо відкидати творчий, інтерпретуючий характер мовних одиниць. Мова нам надає значно більшу кількість модальних значень та їх відтінків, ніж то пропонує нам логічна наука (деонтична, епістемічна, алетична модальності).

Модальність вірогідності, якій присвячена дана стаття, виражає ступінь пізнання мовцем зв’язків і відносин дійсності; вона завжди суб’єктивна, оскільки завжди зв’язана з умовиводами мовця (Телецька, 2005: 12). Вірогідність факту проходить крізь інтелектуальну (раціональну) оцінку, зокрема оцінку мовцем повноти своїх знань щодо нього. Як у будь-якій оцінній ситуації, тут можна виокремити суб’єкт, об’єкт та підставу оцінки. Суб’єктом оцінки у ситуації вірогідності є мовець, об’єктом – деяка пропозиція, підставою – інформація, якою володіє суб’єкт (Телецька, 2005: 13).

Умовами для виникнення значення вірогідності можна вважати наявність у мовця деякої думки як результату відображення якогось об’єкту дійсності, бо наявність вірогідного факту в свідомості мовця – це наслідок вибору, який він зробив з декількох альтернатив; обов’язкову оцінку вірогідності, а не істинності

факту, що відображається; мовець повинен мати достатню основу для підтвердження вірогідності існування або не існування (у випадку прогнозів) вірогідних фактів; оцінка вірогідності факту має супроводжуватися у мовця почуттям впевненості або невпевненості (вторинними для модальності вірогідності семами).

Причинами виникнення модального значення вірогідності можна вважати недостатню обізнаність мовця відносно інформації, яку він вводить або опирає її на інформацію з “других рук”. В разі ж прямого контакту з об’єктом оцінки, коли знання про нього можуть бути отримані безпосередньо, причиною виникнення модальності вірогідності може бути неочевидність ситуації в цілому, або окремих її елементів, недостатність даних, що сприймаються, неточність пам’яті.

З впливом логіки на лінгвістичну науку на часі можна пов’язати і спроби встановити градацію вірогідності. Цікаве дослідження градації маркерів вірогідності у іспанській мові можна знайти у роботі Дани Кратохвілової, яка здійснює класифікацію та аналіз застосовуючи шкалу, ще раніше запропоновану Ларсом Фентом та демонструє градацію маркерів від вірогідності до реальності, оцінюючи їх від -3 до $+3$ відповідно до інтенсивності семантичного забарвлення (Fant 2007; Kratochvílová, 2013: 40-41). На базі цієї шкали, Юй Се розробив наступну класифікацію маркерів вірогідності, які демонструють рівень впевненості мовця у тому, що він каже: **маркери з нульовим ступенем впевненості**: мовець демонструє абсолютну необізнаність, загальне незнання предмета (*no sé, ni idea* тощо); **маркери з низьким ступенем визначеності**: мовець не в змозі щось підтвердити чи заперечити через недостатні знання чи недостатню впевненість, або ж ненадійність джерела інформації, мовець презентує факт як сумнів, особисту думку, припущення чи можливість (*es dudoso que, tengo la sensación de que,* тощо); **маркери з високим ступенем визначеності**: мовець володіє певним джерелом інформації, яке здається йому надійним, або дійсними знаннями у такій мірі, щоб презентувати пропозицію як реальну, *seguramente, estoy casi seguro* тощо); **маркери з максимальним ступенем визначеності**: мовець твердо переконаний у істинності пропозиції, тому він застосовує вирази впевненості та велику кількість маркерів доказовості на підтвердження факту (*evidentemente, sin duda alguna, naturalmente* тощо) (Хіе 2017: 72–73).

Юй Се визнає, що його класифікація є приблизною та що слід також враховувати такі фактори, як комунікативний контекст та комунікативну мету (Хіе 2017: 73). Зокрема, у контексті прагмасемантики В. М. Березенко вважає, що завдання мовця при поданні інформації як вірогідної полягає у здійсненні впливу на психіку та поведінку слухача з метою досягнення у тому числі перлокутивного ефекту запевнення. Вірогідність виражає раціональну оцінку мовця або слухача з приводу відображеної у змісті висловлення об’єктивної дійсності та рівня її пізнаності комунікантами. Крім того, мовець несе відповідальність за вірогідність свого висловлювання, що дозволяє слухачеві довіряти повідомленню, не встановлюючи його істинності (Березенко, 2016: 14). У процесі встановлення ступеню вірогідності приймає участь також реципієнт

інформації. Як наслідок, оцінюванню за шкалою вірогідності сприяє низка чинників: неупередженість, авторитетність, досвідченість, обізнаність, чесність, справедливість та інші психологічні риси мовця. Вірогідність повідомлення визначається також соціальними функціями комунікантів, мірою їхньої довіри та знайомства. Одним із критеріїв вірогідності інформації є надійне, перевірене часом інформаційне джерело (Березенко, 2016: 14).

Багата палітра операторів модальності вірогідності у іспанській мові дозволила не тільки урізноманітнити мовлення, але створити за їх допомогою можливість для іспаномовних користувачів передавати певну семантичну градацію впевненості у інформації, яка висловлюється, та внутрішнього ставлення до неї. Це відрізняє іспанську мову від італійської, де кількість маркерів вірогідності є також великою, але вони не є настільки ж семантично градуйованими.

В італійській мові існують різні групи засобів вираження вірогідності, серед яких основну роль відіграють лексичні засоби, але досить значущими є й граматичні засоби, що представлені різними способами та часами дієслова. Провідну роль серед них, особливо у мовленні, відіграють форми майбутнього часу, що потребують, однак, правильного інтонаційного забарвлення. Разом з тим кількість видо-часових дієслівних форм, які передають відтінок вірогідності повідомлення, в італійській мові є нижчою, ніж в іспанській. Це пов'язано з меншою кількістю видо-часових форм та більшою прагматичністю італійської мови.

Наявні засоби вираження вірогідності в італійській не є жорстко обов'язковими для вираження модальності вірогідності. Однак модальні дієслова та форми майбутнього часу мають вищий ступінь граматизації як одиниці мови. Це обумовлює їх більш часте застосування у мовленні та сталі правила використання. Особливу увагу слід приділяти використанню модальних слів *dovere* та *potere*, що можуть застосовуватися не тільки для передачі семантики вірогідності, але й у інших модальних значеннях.

В італійській мові *congiuntivo* не передає забарвлення вірогідності, як це відбувається з формами *subjuntivo* в іспанській мові, хоча деякі дослідники все ж приписують йому цю функцію (Colella, 2017: 270). Особливістю італійської мови є той факт, що *congiuntivo* може вживатися для вираження сумніву у простих реченнях, як правило, питальної форми, що також має буде підкріплене відповідною інтонацією: *Che sia arrabbiato con noi?* Так що, він злий на нас? У відповідному випадку в іспанській використовують *futuro de indicativo*: *¿Estará enfadado con nosotros?* (García, 2019: 9).

Переважна кількість розбіжностей у використанні *congiuntivo/subjuntivo* для вираження категорії вірогідності можна зустріти у складнопідрядних реченнях. Після дієслів розумової діяльності у стверджувальній формі в іспанській потрібно вживати *indicativo*, а в італійській – як правило, *congiuntivo*, хоча й не завжди. Порівняємо: *Creo que tienes razón* (індикатив - іспанська); *Credo che tu abbia/ hai ragione* (варіювання способів - італійська).

Одна з основних відмінностей простежується у варіюванні застосування між *congiuntivo* та *indicativo*. В італійській мові часто це є можливим і призводить до зміни стилю і не є порушенням граматичної норми. Чергування способів в іспанській мові не передбачає зміни стилю, але його можливість сильніше залежить від граматичних правил. З цієї причини розрізняти граматичні та неграматичні застосування є набагато легше саме в іспанській мові. У італійській - навпаки (Fridl, 2016: 19).

Ще одна відмінність між італійською та іспанською мовами стосується семантичних змін. Чергування *congiuntivo/indicativo* в італійській не передбачає змін у значенні речення. У іспанській мові це явище часто призводить до семантичної неоднозначності, тому важливо знати позалінгвістичний контекст висловлювання. В італійській мові це не обов'язково. Така особливість іспанської мови забезпечує їй дуже елегантний спосіб передавати інформацію та впливати на мовлення.

Речення 1) та 2) іспанської мови можна перекласти на італійську лише за допомогою речення 3). Використання *congiuntivo* в цьому італійському реченні не несе жодної додаткової інформації: 1) *Mi amiga no cree que Pedro le ha comprado un regalo para su santo* (Моя подруга не вірить, що Педро купив їй подарунок на іменини); 2) *Mi amiga no cree che Pedro le haya comprado un regalo para su santo* (Моя подруга не вірить, що Педро купив їй подарунок на іменини); 3) *La mia amica non crede che Piero le abbia comprato un regalo per il suo onomastico* (Моя подруга не вірить, що Педро купив їй подарунок на іменини) (Fridl, 2016: 19).

Мовець може виявити, наприклад, незгоду з якоюсь думкою через використання певного способу, тому речення на зразок 1) передає два змісти: моя подруга не вірить, але я це знаю. Мовець також може залишатися нейтральним, тому речення 2) передає лише один зміст: моя подруга не вірить.

Існує велика кількість лексичних засобів вираження модальності вірогідності. На відміну від італійської мови, де використання схожих лексичних маркерів не передбачає певних граматичних змін у реченні, їх застосування в іспанській призводить до використання різних способів дієслова. Умовно усі іспанські модальні прислівники можна поділити на дві групи: 1) ті, що вимагають тільки *indicativo*, наприклад *por lo visto*; 2) ті, після яких можуть застосовуватися як *indicativo*, так і *subjuntivo*, наприклад *quizás*. Після останніх більш правильним є використання індикатива у ситуації, коли мовець розглядає повідомлення, як таке, що є ближчим до реальності, або таким, до якого можна дійти завдяки логічному висновку, або у інший спосіб виправдати свій хід мислення. Як правило після таких модальних іменникових та прикметникових конструкцій вживають виключно *subjuntivo*.

На відміну від теорії іспанської мови, в італійській мові дослідженню лексичних засобів вираження вірогідності присвячено менше уваги, адже їх застосування викликає не так багато практичних проблем. Справа в тому, що використання більшості прислівників вірогідності не обумовлює зміни способу дієслова, як це відбувається в іспанській. В італійській мові можна

виокремлювати різні ступені вірогідності повідомлення, що передаються завдяки модальним дієсловом *dovere, potere* в різних формах *deve, dovrebbe*.

Граматичні засоби вираження вірогідності в іспанській мові також є широко представленими. У цьому контексті можна використовувати просту і складну форму майбутнього часу, просту і складну форму *condicional*, а також *subjuntivo*. Майбутні часи та *condicional* у разі вираження вірогідності переключають свою темпоральну сему. Проста форма майбутнього часу допомагає виражати вірогідність щодо фактів, які мають місце у теперішньому часі, а складна форма – про факти, що вже відбулися, але їх наслідки пов'язані із тим, що відбувається наразі. Що ж до *condicional* у цій функції, то в іспанській він стосується подій у минулому. *Condicional simple* може передавати припущення щодо подій, які, якщо б мовець був в них впевнений, передавалися би завдяки простому минулому часу, чи минулому недоконаному часу. Складна форма *condicional compuesto* застосовується, коли необхідно висловити припущення щодо факту, який відбувся перед іншим фактом у минулому та який, якщо б щодо нього не було сумнівів, виражався б попереднім минулим часом *pluscuamperfecto de indicativo*.

Одними з найбільш поширених засобів вираження категорії вірогідності в італійській мові є саме граматичні засоби, серед яких провідну роль відіграє майбутній час. Використовуючи майбутнє, мовець вказує на припустимість певного стану речей і водночас дистанціюється від викладеного, мінімізуючи його важливість. Категорія вірогідності може бути виражена обома формами майбутнього часу із тією різницею, що проста форма передає припущення щодо факту у теперішньому часі, а складна форма – щодо факту у минулому.

Висновки. Проведене дослідження показало, що у обох мовах вибір того чи іншого оператора обумовлений метою, яку ставить перед собою мовець, його прагненням до досягнення ефективної комунікації. У обох мовах присутній широкий спектр засобів для подання модусних характеристик: модальні дієслова, вступні модальні слова, дієслова розумової діяльності, синтаксичні конструкції, модальні прислівники, майбутнє вірогідності, морфформи різних способів, так звані розділові запитання тощо. Все це підтверджує універсальний характер категорії вірогідності. При вирішенні питань, пов'язаних з градацією модального значення вірогідності, мова повинна йти не про ступінь припущення, а про ступінь вірогідності, на якому будується припущення та про ступінь впевненості або невпевненості, сумніву, саме вони знаходять своє вираження у обох мовах. Треба відмітити також наявність певних розбіжностей у наборі мовних засобів вираження модальності вірогідності в обох мовах та особливості в їх функціонуванні.

На відміну від італійської мови, де використання схожих лексичних маркерів не передбачає певних граматичних змін у реченні, їх застосування в іспанській призводить до використання різних способів дієслова. Варіювання способів в іспанській мові є більш значущим, ніж в італійській. Для вираження вірогідності в італійській важливо розрізнявати випадки використання майбутнього вірогідності та модальних дієслів. Тоді, коли судження є

результатом умовиводу, що базується на певній інформації, більш правильним є використання модальних дієслів. Й, навпаки, коли мовець висловлює власні суб'єктивні переконання або переконання інших, із якими він погоджується, що, однак, не підтверджені фактами, більш доречним є використання майбутнього часу.

Кількість видо-часових дієслівних форм, які передають відтінок вірогідності повідомлення, в італійській мові є нижчою, ніж в іспанській. Це пов'язано з меншою кількістю видо-часових форм та більшою прагматичністю італійської мови. Форми *congiuntivo/subjuntivo* – це граматичні засоби вираження категорії вірогідності, що широко застосовуються як в іспанській, так і в італійській мові. Але ми відмічаємо також і деякі розбіжності у їхньому використанні. В італійській мові *congiuntivo* за кількістю часових форм збігається з латиною, тобто налічує чотири форми: дві прості – теперішнього та недоконаного минулого часу – та дві складні – доконаного минулого та попереднього минулого часу. Однак іспанська мова має ще два часи *subjuntivo* – майбутні простий і складний час, які широко застосовуються лише в юриспруденції. Особливістю італійської мови є той факт, що *congiuntivo* може вживатися для вираження сумніву у простих реченнях, як правило, питальної форми, що також має буде підкріплене відповідною інтонацією.

За формами *condizionale* в італійській мові, на відміну від іспанської, не визнається функція вираження вірогідності. Йому у контексті передачі повідомлень приписується характер опосередкованої евіденціальності, тобто передавання інформації «з других рук». Чергування *congiuntivo/indicativo* в італійській не передбачає змін у значенні речення. У іспанській мові це явище часто призводить до семантичної неоднозначності, тому важливо знати позалінгвістичний контекст висловлювання. В італійській мові це не обов'язково. Така особливість іспанської мови забезпечує їй дуже елегантний спосіб передавати інформацію та впливати на мовлення.

Список літератури

- Березенко В.М. Вірогідність як дискурсивне значення предикативних комплексів на позначення джерела інформації в сучасній англійській мові. *Вісник КНЛУ. Серія філологія*, Т. 19, № 1. 2016. С.13–19.
- Мельникова, Л.С. К вопросу о модальности (на материале итальянского языка). Мн.: БГУ, 2015. С.108-113.
- Телецька Т. В. Предметна модальність і модальність вірогідності у мові та мовленні (на матеріалі української, російської, французької та англійської мов): автореф. дис. ... канд. філол. наук: 10.02.15. Одеса, 2005. 22 с.
- Colella G. Funzioni metadiscorsive dei marcatori modali epistemici nella prosa accademica. *Perché scrivere? Motivazioni, scelte, risultati* / [ed] F. Bianco & J. Špička. Firenze: Franco Cesati, 2017. P. 261–273.
- Fant L. La modalización del acierto formulativo en español. *Revista internacional de lingüística iberoamericana*, 2007, № 5 (1). P. 39–58.
- Fridl, Viktória. Il congiuntivo dubitativo nell'italiano e nello spagnolo: un'analisi comparativa. *Italogramma*. 2016. Vol. 10. URL: <http://epa.oszk.hu/02300/02391/00010/pdf/>
- García M. E. Diferencias de uso del modo verbal subjuntivo en italiano y en español análisis comparativo de los subjuntivos de la novela noveciento de Alessandro Baricco en su versión original

en italiano y en su traducción al español: Trabajo de fin de Grado. Salamanca, 2019. URL: <http://hdl.handle.net/10366/140340>.

Kratochvílová D. La modalidad epistémica española: Las relaciones entre el significado modal real y el significado modal potencial en español. *Linguistica Pragensia*, 2013, № 2. P. 73–83. URL: <https://www.researchgate.net/publication/283205271>.

Xie Yu. Recursos lingüísticos de la modalidad epistémica en español y sus paralelos en chino: Tesis doctoral. Sevilla, 2017. 327 p.

References

Berezenko, V.M. (2016). Virogidnist' iak dyskursyvne znachennja predykatyvnyh kompleksiv na poznachennja dzherela informatsii v suchasni angliiskii movi. *Visnyk KNU. Seriya filologiya*, T.19, №1, 13–19.

Colella, Gianluca (2017). Funzioni metadiscorsive dei marcatori modali epistemici nella prosa accademica. *Perché scrivere? Motivazioni, scelte, risultati* / [ed] F. Bianco & J. Špička. Firenze: Franco Cesati, 261–273.

Fant, L. (2007). La modalización del acierto formulativo en español. *Revista internacional de lingüística iberoamericana*, № 5 (1), 39–58.

Fridl, Viktória. (2016). Il congiuntivo dubitativo nell'italiano e nello spagnolo: un'analisi comparativa. *Italogramma*. Vol. 10. URL: <http://epa.oszk.hu/02300/02391/00010/pdf/>

García, M. E. (2019). Diferencias de uso del modo verbal subjuntivo en italiano y en español análisis comparativo de los subjuntivos de la novela noveciento de Alessandro Baricco en su versión original en italiano y en su traducción al español: Trabajo de fin de Grado. Salamanca. URL: <http://hdl.handle.net/10366/140340>.

Kratochvílová, Dana. (2013). La modalidad epistémica española: Las relaciones entre el significado modal real y el significado modal potencial en español. *Linguistica Pragensia*, 2013, № 2, 73–83. URL: <https://www.researchgate.net/publication/283205271>

Melnikova, L.S. (2015). K voprosu o modalnosti (na materiale italianskogo iazyka). Mn.:BGU, 108–113.

Teletska, T.V. (2005). Predmetna modalist i modalnist virogidnosti u movi ta movlenni (na materialy ukrainskois, rosiiskoi, frantsuzkoi ta angliiskoi mov): avtoref.dyss...kand.filol.nauk: 10.02.15. Odesa.

Xie, Yu. (2017). Recursos lingüísticos de la modalidad epistémica en español y sus paralelos en chino: Tesis doctoral. Sevilla.

Стаття надійшла до редакції 20.10.2021 р.